

RAFAJŁOWA

HUCULSKA WIEŚ W KARPATACH WSCHODNICH

Muzeum Podkarpackie w Krośnie w okresie od stycznia do kwietnia 2017 r. zaprasza do obejrzenia wystawy poświęconej karpackiej miejscowości Rafajłowa.

Rafajłowa, obecnie Bystrycia, to huculska wieś leżąca dziś na Ukrainie. Przed II wojną światową wchodziła w skład II Rzeczypospolitej, województwa stanisławowskiego, powiatu nadwórniańskiego. Ze względu na swoje geograficzne położenie w Gorganach w Karpatach Wschodnich jest miejscowością o znacznym wieloaspektowym potencjale. Związane to jest z odbywającymi się tam walkami Legionów Polskich - późniejszej II Brygady Legionów Polskich w latach 1914-1915. Ważną rolę odgrywa również tradycja huculska i wielokulturowość związana z bytowaniem tam ludności innej niż rusińska, rozwój turystyki i gospodarka leśna.

Wieś ta, znajdująca się na zachodnich obrzeżach Huculszczyny, leży na wys. ok. 740 m n.p.m. Otoczona jest wyniosłymi grzbietami i szczytami, m. in. pasmem Bratkowskiej, Sywuli, Doboszanki i Maksymca. Została założona końcem XVIII w. przez przybyszów z obecnego Zakarpacia oraz z sąsiedniej rozległej wsi Zielona, której przez wiele lat była częścią. Miejscowość rozłożona jest w dolinie Bystrzycy Nadwórniańskiej i bocznych jej dopływów: Doużyńca, Salatruka i Rafajłowca. W jej skład wchodzi także okoliczne przysiółki: Pryłuki, Tersowanie, Kluszy, Zhary, Pryczół i Kłempusze.

Mieszkańcami wsi byli przede wszystkim Rusini, Polacy, Żydzi i Austriacy, często spolszczeni. Pierwotnie była to typowa osada związana z wyrębem karpackich lasów i spławem drewna. Z czasem powstały tam rewiry łowieckie dla sfer rządowych. Na przełomie XIX i XX w. Rafajłowa uzyskała połączenie leśną koleją wąskotorową z Nadwórną. W 1897 r. wzniesiono tam cerkiew rytu greckiego, a w 1910 r. rzymskokatolicką kaplicę filialną. Na początku I wojny światowej, wieś była świadkiem walk Legionów Polskich. Jednocześnie rozwijała się jako ośrodek o znaczących walorach krajoznawczo-turystycznych. Od końca XIX w. we wsi działała „kultowa” gospoda Wundermanna, lokalnego przedsiębiorcy i właściciela miejscowego tartaku, oferująca miejsca noclegowe i wyżywienie. Powstała tam szkoła, a w okresie międzywojennym w samej wsi oraz w pobliskich partiach gór zbudowano schroniska i wyznaczono szlaki turystyczne, służące coraz częściej także zimowym wyprawom.

Kultywowano pamięć walk legionowych. Do dziś zachował się Krzyż Legionów na przełęczy Rogodze Wielkie i pomnik na cmentarzu legionistów w centrum wsi. Rafajłowa, w której wznoszono także pensjonaty i „lepsze” budynki dla gości liczyła przed 1939 r. 150 domów i ok. 800 mieszkańców, stając się coraz bardziej znanym letniskiem i zimowiskiem. II wojna światowa przyniosła kres rozwojowi wsi. Obecnie, z chwilą uzyskania przez Ukrainę niepodległości w 1991 r., odradza się dawna tradycja Rafajłowej jako ośrodka turystycznego. Coraz liczniej przybywają tu ambitni górscy wędrowcy z Polski, a także z Białorusi, Niemiec i Francji.

Autor, scenariusz, teksty i zdjęcia współczesne: Jan Skłodowski

Współpraca: Robert Kubit - Muzeum Podkarpackie w Krośnie

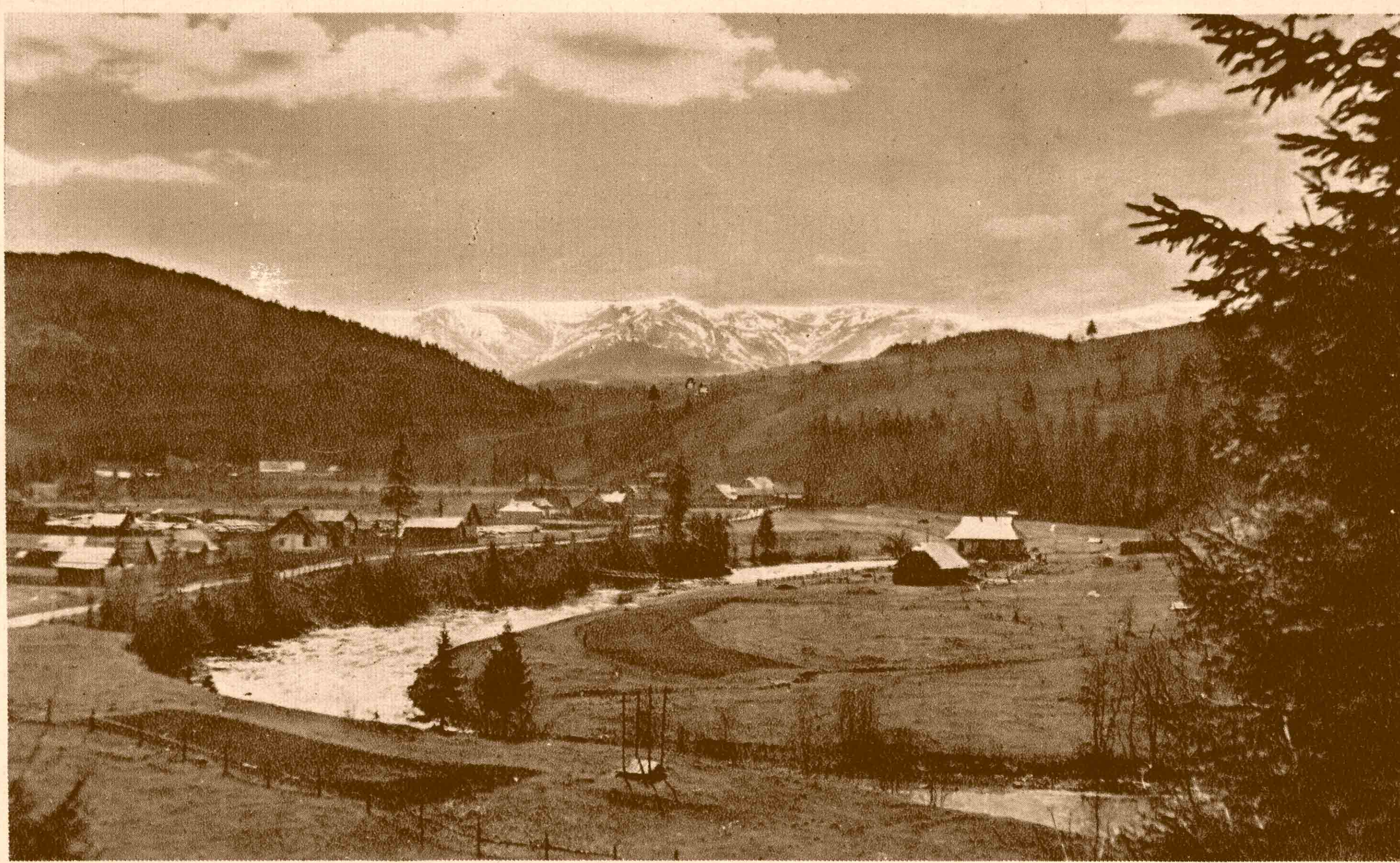
Opracowanie graficzne: Julia Komornicka - Muzeum Podkarpackie w Krośnie

Materiały archiwalne ze zbiorów: Jana Skłodowskiego

Zabytki prezentowane na wystawie pochodzą ze zbiorów prywatnych

Patronat: Stowarzyszenie „Res Carpathica”

RAFAJŁOWA 757 m. n. p. m. W dali Bratkowska, Gropa, Durnia

Karta pocztowa wydana nakładem I. L. Wundermanna w Rafajłowej, okres międzywojenny

Rafajłową można odnaleźć jedynie w dawnych publikacjach historycznych oraz krajoznawczych, na przedwojennych mapach czy w pamięci nielicznych już osób. Nazwa ta została bezpowrotnie usunięta ze współczesnego zapisu i świadomości po II wojnie światowej.

Powodów wymazania nazwy miejscowości w okresie Związku Sowieckiego należy szukać na fali zacierania śladów „uwierającej” historii, a takimi były walki II Brygady Legionów Polskich w Karpatach Wschodnich i przynależność terytorialną Małopolski Wschodniej do Rzeczypospolitej.

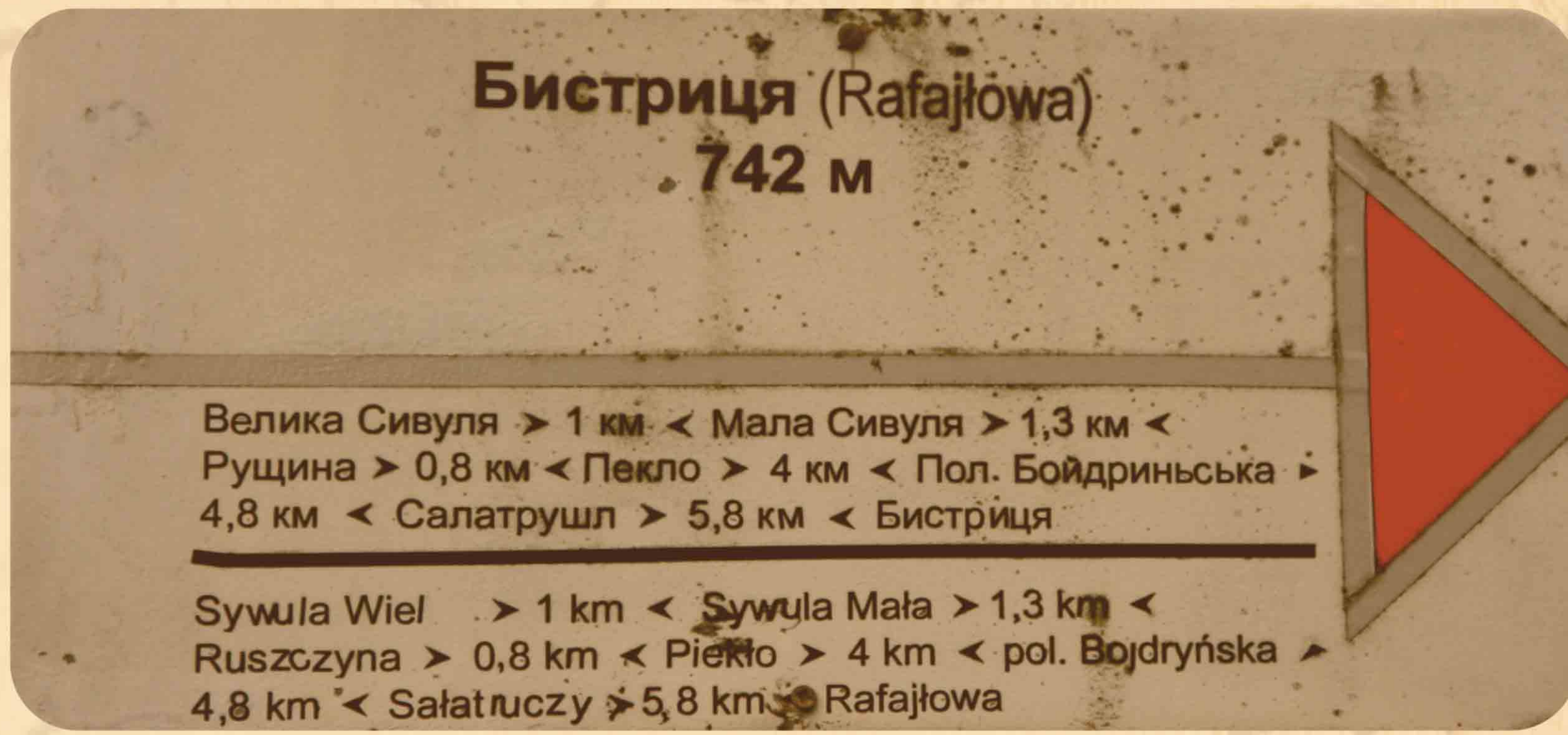
Tablica informacyjna przy wjeździe do wsi (tabliczka „Rafajłowa” umieszczona w 2014 r. w czasie obchodów 100-lecia walk Legionów Polskich)

Kamień graniczny (stepek początkowy) na Pantyrze, w grzbiecie głównym Karpat w Gorganach

Województwa południowo-wschodnie II Rzeczypospolitej, okres międzywojenny

Drogowskaz turystyczny w centrum wsi

Rafajłowa położona jest na zachodnich krańcach Huculszczyzny, na wys. ok. 740 m n.p.m. Leży w zachodniej części Gorganów, okolona ich grzbietami oraz szczytami - Douhy i Płoski, Steryszory, Bratkowskiej, Gropy, Durni, Pantyru, Taupisza i Taupiszyrki, Sywuli, Bojaryna, Maksymca, Skątek, Poleńskiego i Doboszanki.

Wieś tę zamieszkiwali w przeważającej części Rusini, ale też Polacy, Żydzi oraz często spolonizowani Austriacy i Niemcy, pełniący zwykle w czasach monarchii austro-węgierskiej urzędowe funkcje w administracji i leśnictwie. Powstała jako osada związana z wyrębem lasów i spławem drewna, również z organizowaniem tam polowań dla sfer rządowych. Później rozwinęła się jako ośrodek turystyki letniej i zimowej, także narciarskiej.

CENTRALNE ARCHIWUM WOJSKOWE
m. nr. 221.46
Copyright: Centralne Archiwum Wojskowe

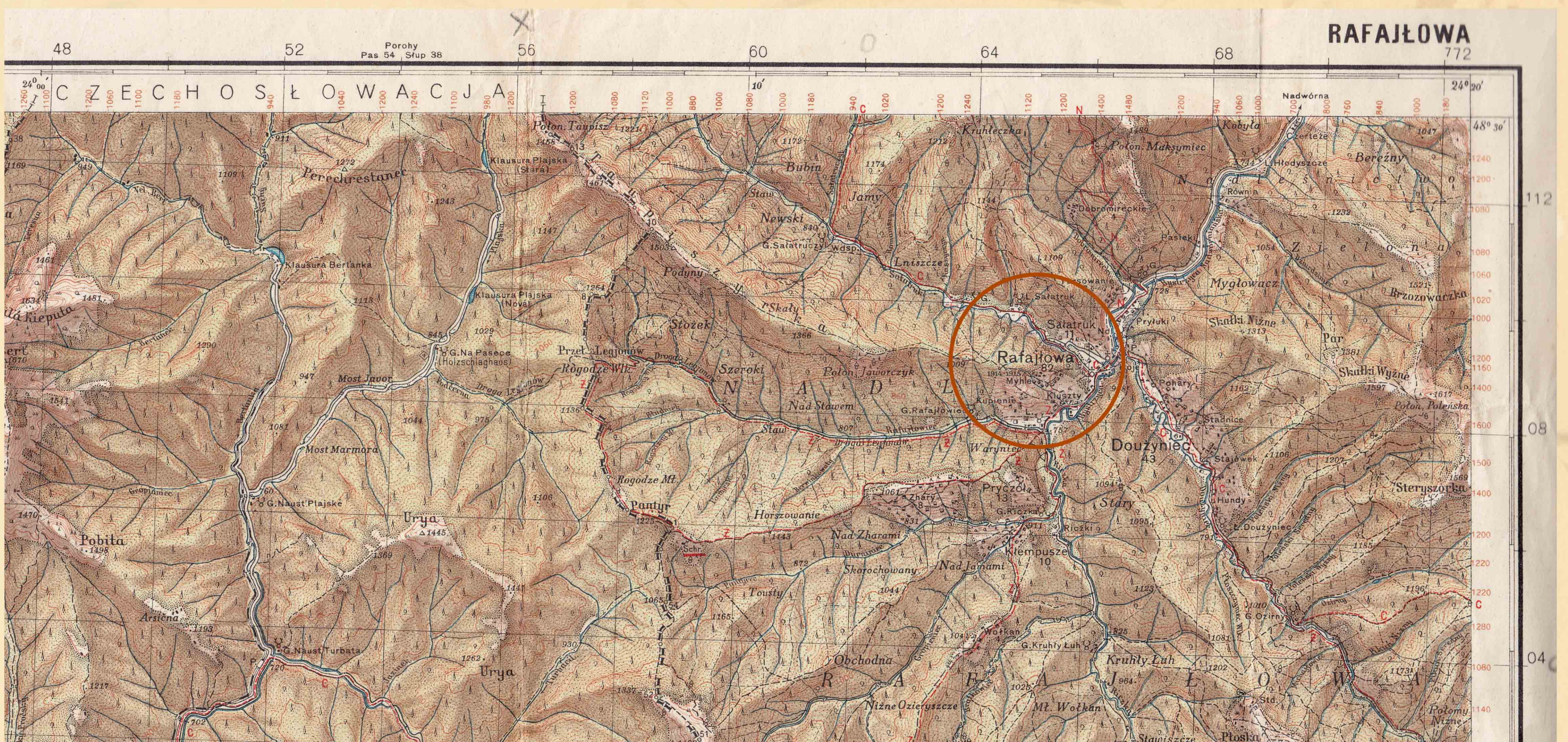
Wykaz zamieszkałej ludności w Rafajłowej

№	Imię i Nazwisko	uwaga	№	Imię i Nazwisko	uwaga
1	Władysław Sydoruk		11	Władysław Starczuk	
2	Melanka "		12	Anna "	
3	Anna "		13	Jancko "	
4	Stefan "		14	Władysław "	
5	Stefan "		15	Jancko "	
6	Melanka "		16	Karol Malinowski	
7	Stefan "		17	Jancko "	
8	Melanka "		18	Jancko "	
9	Stefan "		19	Jancko "	
10	Melanka "		20	Jancko "	
11	Stefan "		21	Jancko "	
12	Melanka "		22	Jancko "	
13	Stefan "		23	Jancko "	
14	Melanka "		24	Jancko "	
15	Stefan "		25	Jancko "	
16	Melanka "		26	Jancko "	
17	Stefan "		27	Jancko "	
18	Melanka "		28	Jancko "	
19	Stefan "		29	Jancko "	
20	Melanka "		30	Jancko "	

Wykaz mieszkańców Rafajłowej, 27.12.1914 r.

Karta pocztowa wydana nakładem I. L. Wundermanna w Rafajłowej, przed 1904 r.

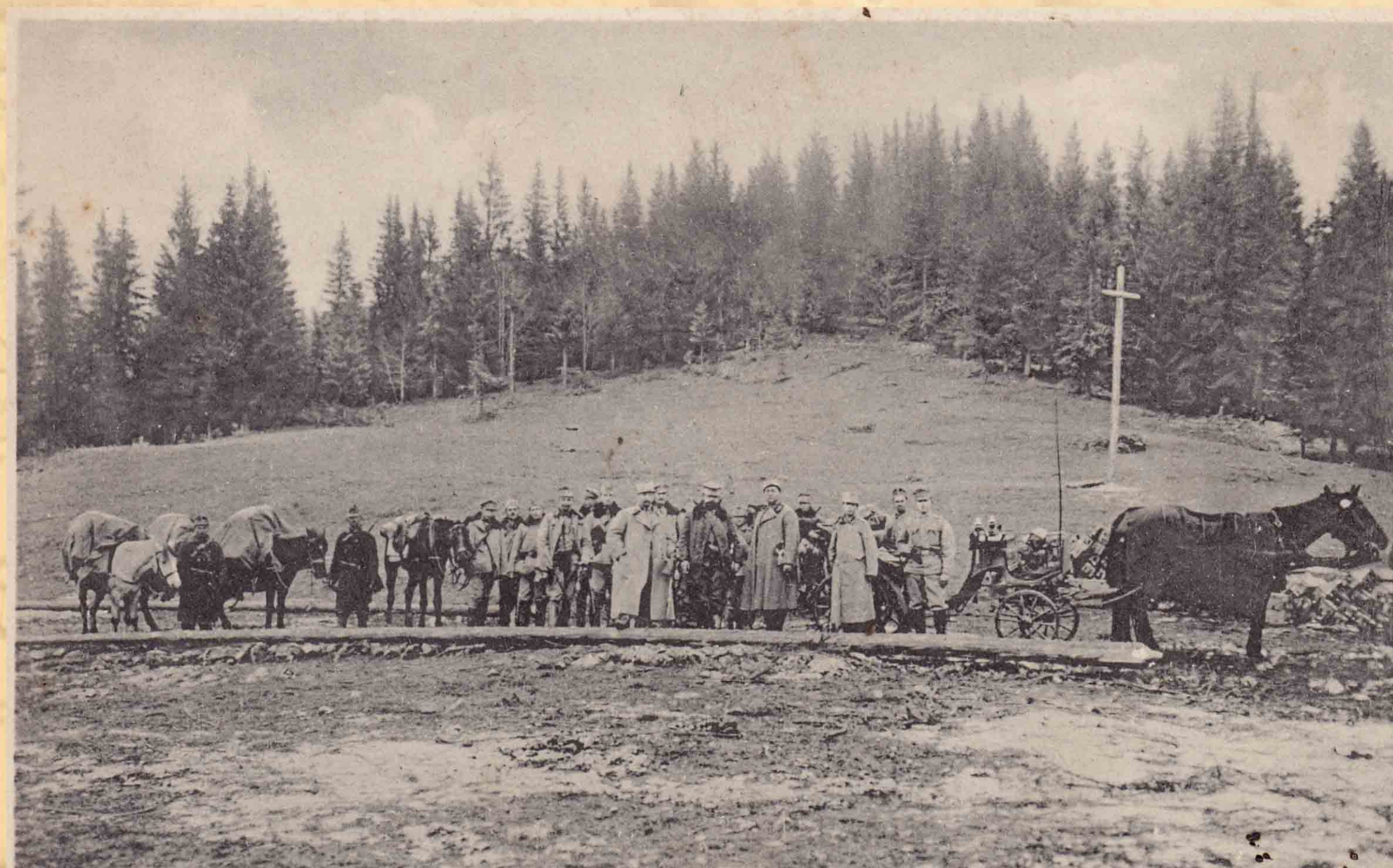
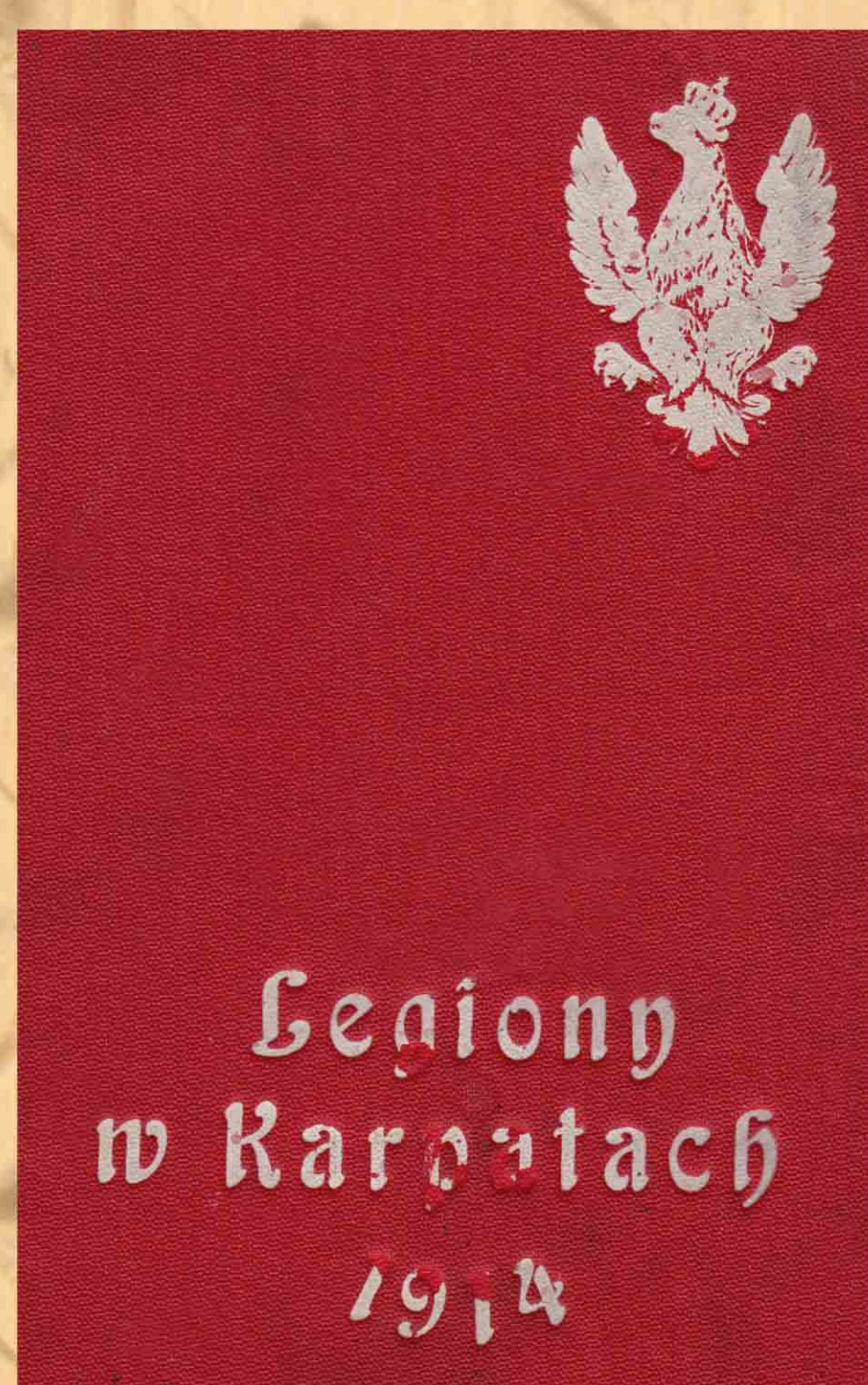
Mapa – tzw. „wigowska setka” z 1935 r. (wydana przez Wojskowy Instytut Geograficzny w skali 1:100 000)

Okolice Przełęczy Legionów jesienią, podobną do tej w 1914 r.

Trwająca wśród Polaków świadomość w dążeniu do odbudowania ojczyzny ujawniła się wyraźnie jeszcze przed wybuchem I wojny światowej. W sierpniu 1914 r. zawiązał się, pod auspicjami władz austriackich, Naczelny Komitet Narodowy - organizator Legionów Polskich.

Napierające wojska rosyjskie przedarły się przez linię Karpat. Należało więc wyprzeć je z ich południowej strony, a następnie zabezpieczyć przełęcze i północne przedpola gór tak, by następne natarcia rosyjskie nie zdołały osiągnąć karpackiego grzbietu. Jego obrona przypadła 2 i 3 pułkowi Legionów Polskich.

Legiony Polskie. — II i III Pułk. — Sztab z Exc. Durskim i Kapitanem Bataglia w Karpatach. Pocztówka wydana nakładem Wiedeńskiej Delegacji NKN i Samarytanina Polskiego

Legiony Polskie. — Karabiny maszynowe II i III Pułku. Pocztówka wydana nakładem Wiedeńskiej Delegacji NKN i Samarytanina Polskiego

Fotowidokówka, wyd. Książnica-Atlas, fot. A. Lenkiewicz, 1938 r.

Krzyż legionów – stan obecny

Pierwotny krzyż legionów w 1925 r. zmieniono na także drewniany. Natomiast w 1931 r. zastąpiono go żelaznym, zachowanym do dziś wraz z umieszczoną u jego podnóża kamienną tablicą ze sławnym czterowierszem. Fot. NN, po 1931 r. (NAC)

Tablica u stóp krzyża legionów z 1931 r., stan obecny

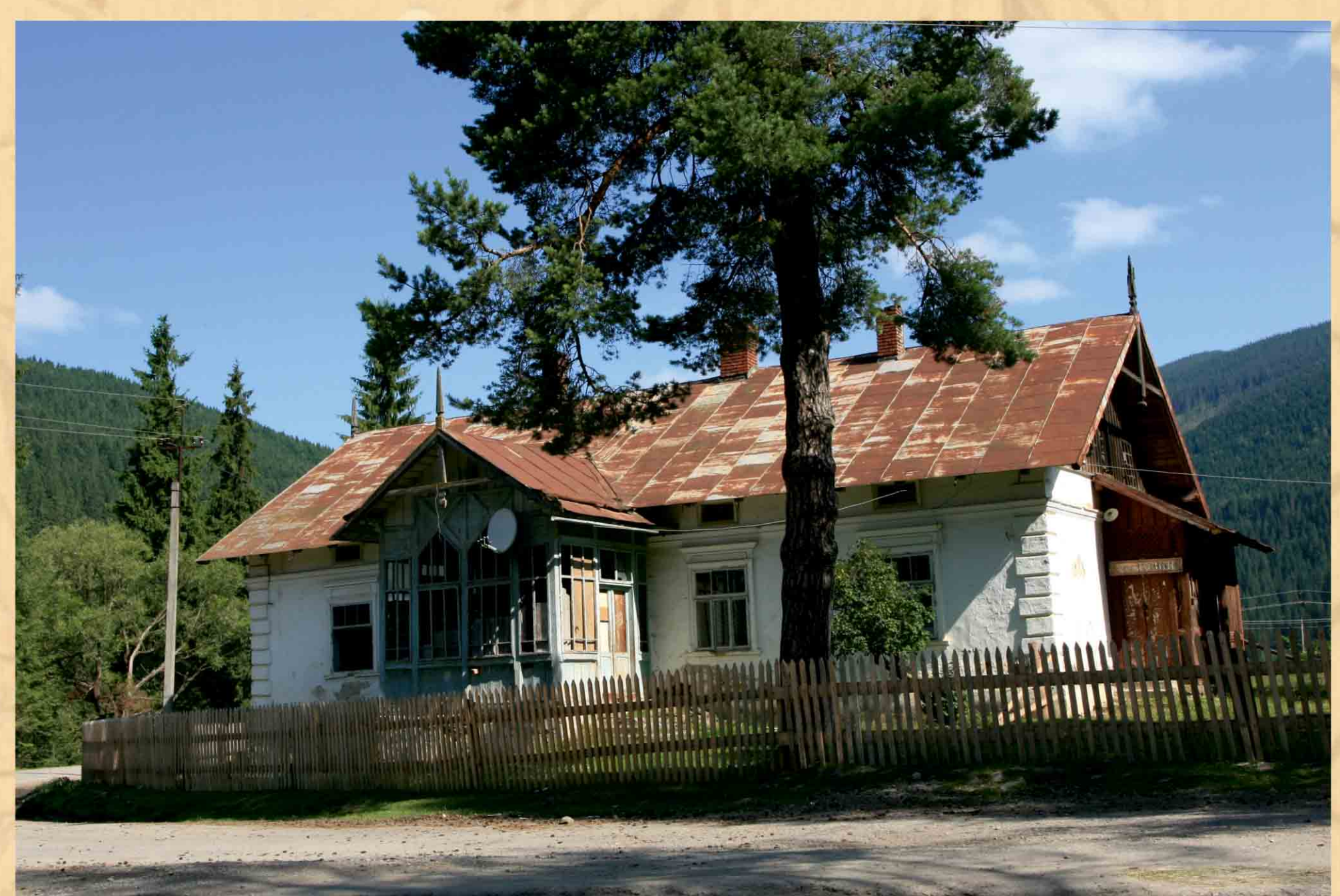
Oddziały legionowe, znajdujące się po południowej, węgierskiej stronie Karpat, należało przeprowadzić na ich stronę północną, galicyjską. Z uwagi na brak odpowiedniej dla potrzeb wojskowych drogi trzeba było ją w jak najkrótszym czasie zbudować. Poprowadzono ją przez przełęcz Rogodze Wielkie, zwaną wtedy przez Austriaków przełęczą Pantyrską.

28 października 1914 r. legioniści wzniesli na tej przełęczy, zwanej później Przełęczą Legionów pamiątkowy drewniany krzyż, któremu towarzyszyły wryte na nim pamiętne słowa:

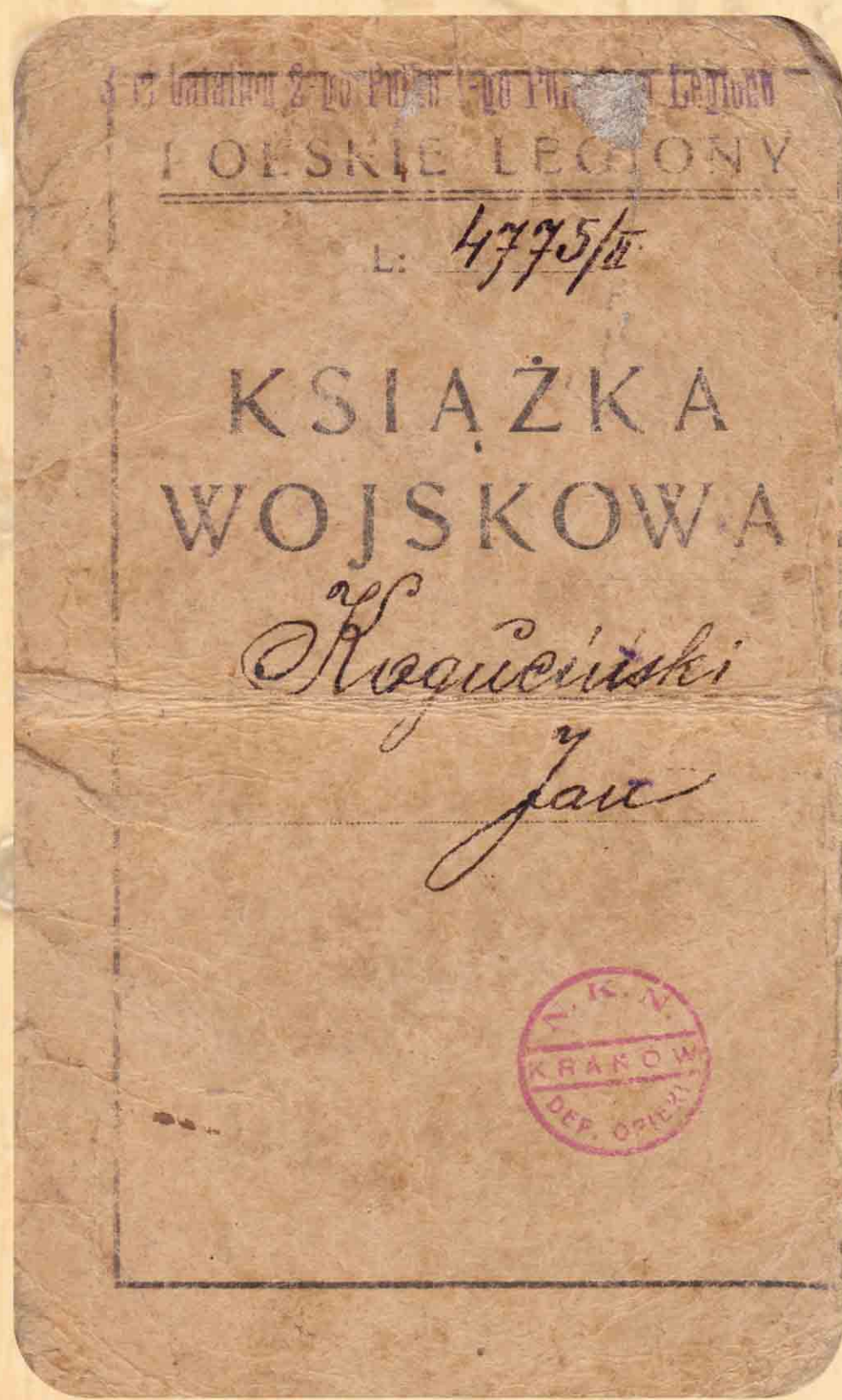
**MŁODZIEŻY POLSKA! PATRZ NA TEN KRZYŻ!
LEGIONY POLSKIE DŹWIGNEŁY GO WZWYŻ,
PRZECHODZĄC GÓRY, LASY I WAŁY
DO CIEBIE, POLSKO, I DLA TWJEJ CHWAŁY!**

Karta pocztowa wydana nakładem I. L. Wundermanna w Rafajłowej, okres międzywojenny

„Zarządcówka”, nazywana po I wojnie światowej także „Hallerówką”, stan obecny

Udział w pracy liniowej.		
Od	Do	Brał udział w bitwach
		Rafajłowa, Zielona,
		Pasieczna, Pasieczna,
		Wodochreba, Łobozowa,
		Motoków, Rafajłowa,
		Skarżyska, Różniska,
		Bratynów, Ustajewo,
		Wizniów, Krusica, Komarce,
		Botwiska, Dobrawce,
		Batamutowska Kurawy,
		Witalówka, Zadolowiska,
		Rakulna, Roraiere.

Pułkownik Haller

Fot. St. J.

Pocztówka wydana nakładem NKN., Seria I Rafajłowa, fot. S. Janowski

Pierwsi legionowi żołnierze znaleźli się w Rafajłowej 11 października 1914 r. Po odejściu części oddziałów w listopadzie 1914 r. na Huculszczyznę pozostało w niej niespełna 2000 legionistów, tworzących tzw. grupę rafajłowską (zwaną też grupą Hallera).

Legioniści nie oddali wrogowi pola. Okazali się także zwycięzcami w najbardziej znaczącej bitwie, stoczonej z silnymi oddziałami rosyjskimi w nocy z 23 na 24 stycznia 1915 r. Poległo wtedy około 100 żołnierzy rosyjskich, 300 zostało rannych, przy dwudziestokrotnie mniejszych stratach własnych.

J. Kossak mal.

NOCNY BÓJ O RAFAJŁOWĄ. LEGIONY W KARPATACH (1915)

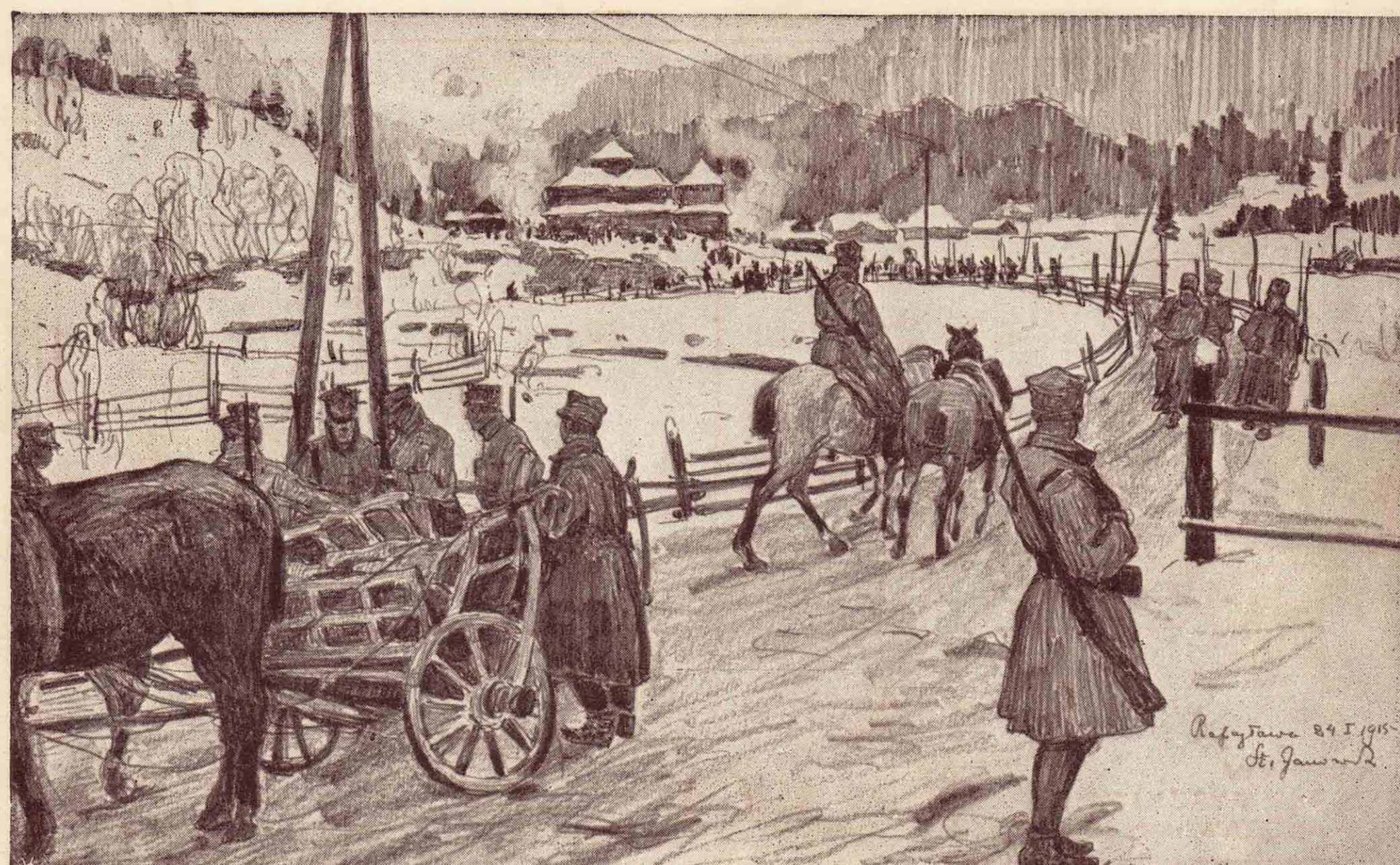
Pocztówka, wyd. Salon Malarzy Polskich, Kraków

Jeńcy rosyjscy

Fot. St. J.

Pocztówka wydana nakładem NKN, Seria I Rafajłowa, fot. S. Janowski

PODCZAS BITWY W RAFAJŁOWEJ

RYŚ. ST. JANOWSKI

Pocztówka wydana nakładem NKN, Seria IV, J. Ryszkiewicz, S. Janowski, rys. S. Janowski

Historyczna tablica z 1931 r. przy pomniku legionistów, stan obecny

Tablica przy pomniku legionistów, umieszczona w 2015 r.

Okres pobytu polskich oddziałów w Rafajłowej od października 1914 r. do początku lutego 1915 r. charakteryzował się stabilizacją w utrzymaniu faktycznej polskiej władzy na tym obszarze. Ten pierwszy od czasów rozbiorów całkowicie suwerenny obszar odradzającej się ojczyzny legionieści nazwali „Rzeczpospolitą Rafajłowską”.

Zachowany na przełęczy Rogodze Wielkie krzyż legionów oraz pomnik i cmentarz legionistów przy dawnej kaplicy rzymskokatolickiej w Rafajłowej są świadectwem tamtych dni i ofiary krwi złożonej powstającej Ojczyźnie przez młodego polskiego żołnierza.

Mogiła nieznanego legionisty. Krzyż ustawiony w 2012 r. na cmentarzu legionistów

Mogiła Rudolfa Nardellego. Krzyż ustawiony w 2014 r. na cmentarzu legionistów

Pomnik legionistów w Rafajłowej, stan przed 1939 r. Fotowidokowka, wyd. Książnica-Atlas, fot. A. Lenkiewicz, 1938 r.

Pomnik legionistów w Rafajłowej, stan obecny

Krzyż drewniany w Rafajłowej, fot. NN, przed 1939 r.

Staja (kołyba) na Okopach (Salatruck), fot. NN, przed 1914 r.

Stara chata w Rafajłowej, stan obecny

Dzieci huculskie w Rafajłowej, fot. NN, 1929 r.

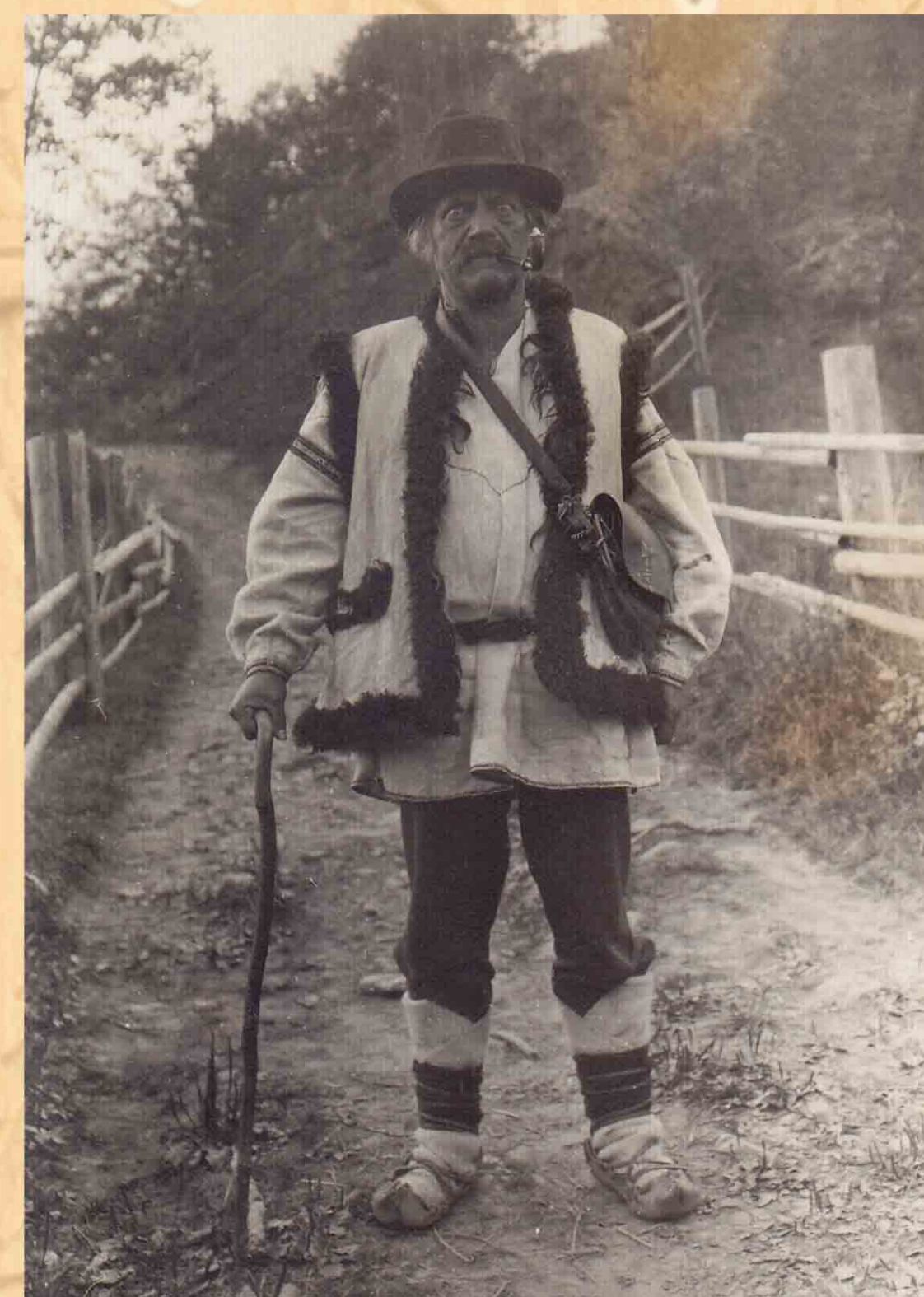

Pasterz huculski w Rafajłowej, fot. NN, 1929 r.

Rafajłowa była zamieszkała tradycyjnie przez Huculów (hucul w lokalnej rumuńskiej gwarze bukowińskiej znaczy tyle, co zbójnik, rozbójnik, opryszek), których językiem jest gwara huculska należąca do karpackiej grupy języków ruskich.

Oryginalne było odzienie tego ludu, będące wyrazem jego odrębności etnograficznej, więc choćby *keptary* - kożuszki bez rękawów noszone zimą i latem przez mężczyzn i kobiety, *postoly* - czyli skórzane kierzki, czy *kresania* - zwykle zdobny kapelusz.

Huculi w Rafajłowej, fot. NN, 1929 r.

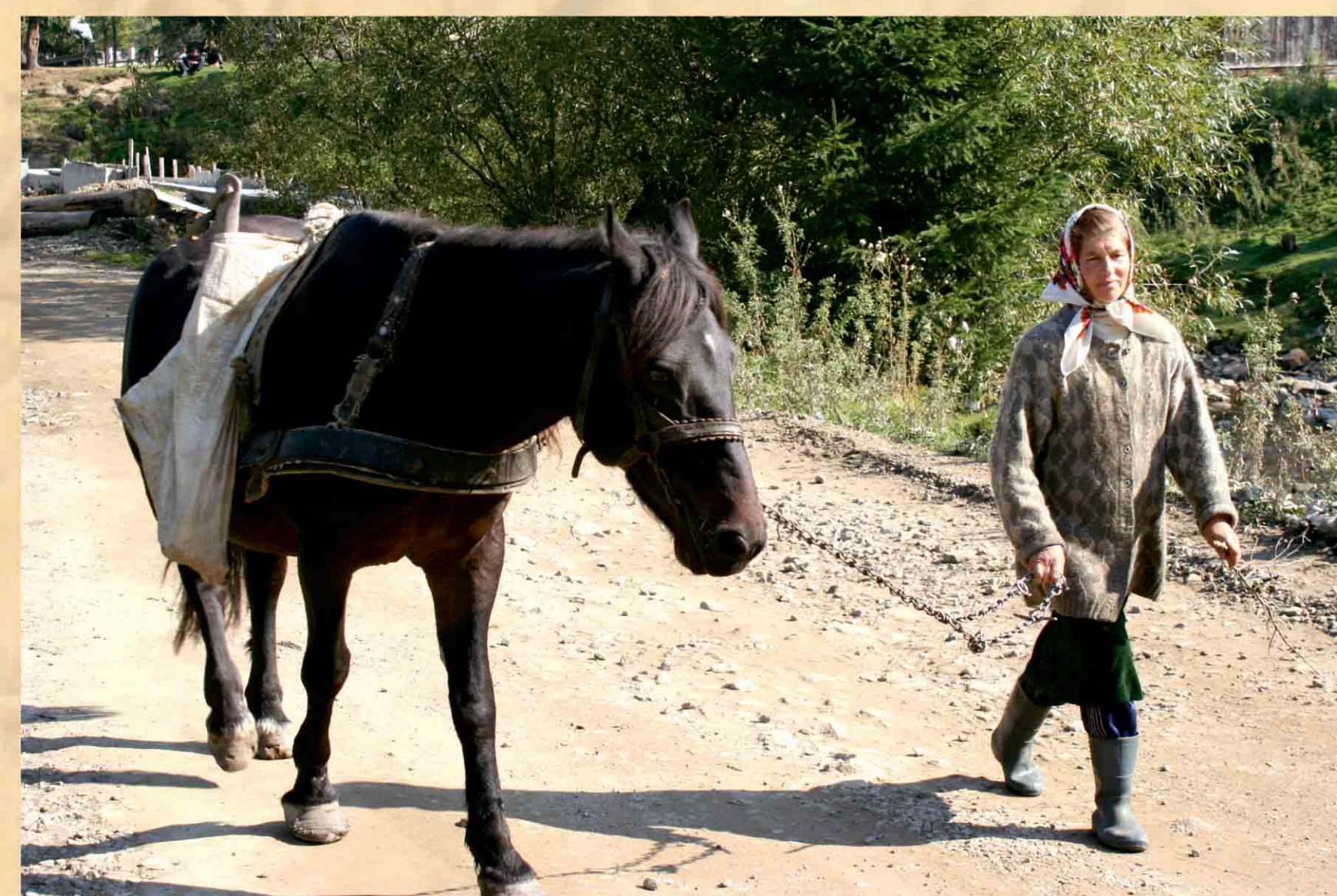

Współczesna huculska ornamentyka w drewnie

Rafajłowskie portrety

Dzisiejsza sanna w dolinie Rafajłowca

Życie codzienne w dzisiejszej Rafajłowej

W dzisiejszej Rafajłowej już tylko gdzieś można odnaleźć echo dawnego regionalnego budownictwa czy zdobienia. Silne związki z otaczającą górską przyrodą - naturalnym środowiskiem huculskiego bytowania - wciąż jednak istnieją. Koń nadal bywa tradycyjnym towarzyszem i pomocnikiem Hucula przy pracach gospodarskich.

Codziennemu życiu Huculów, a zwłaszcza jego momentom przełomowym, jak narodziny, wesele czy śmierć, towarzyszyła wiara w zjawiska i moce nadprzyrodzone.

Życie codzienne w dzisiejszej Rafajłowej

Budynek szkoły w stylu huculskim w Rafajłowej. Fotowidokówka, wyd. Książnica-Atlas, fot. B. Kupiec, 1938 r.

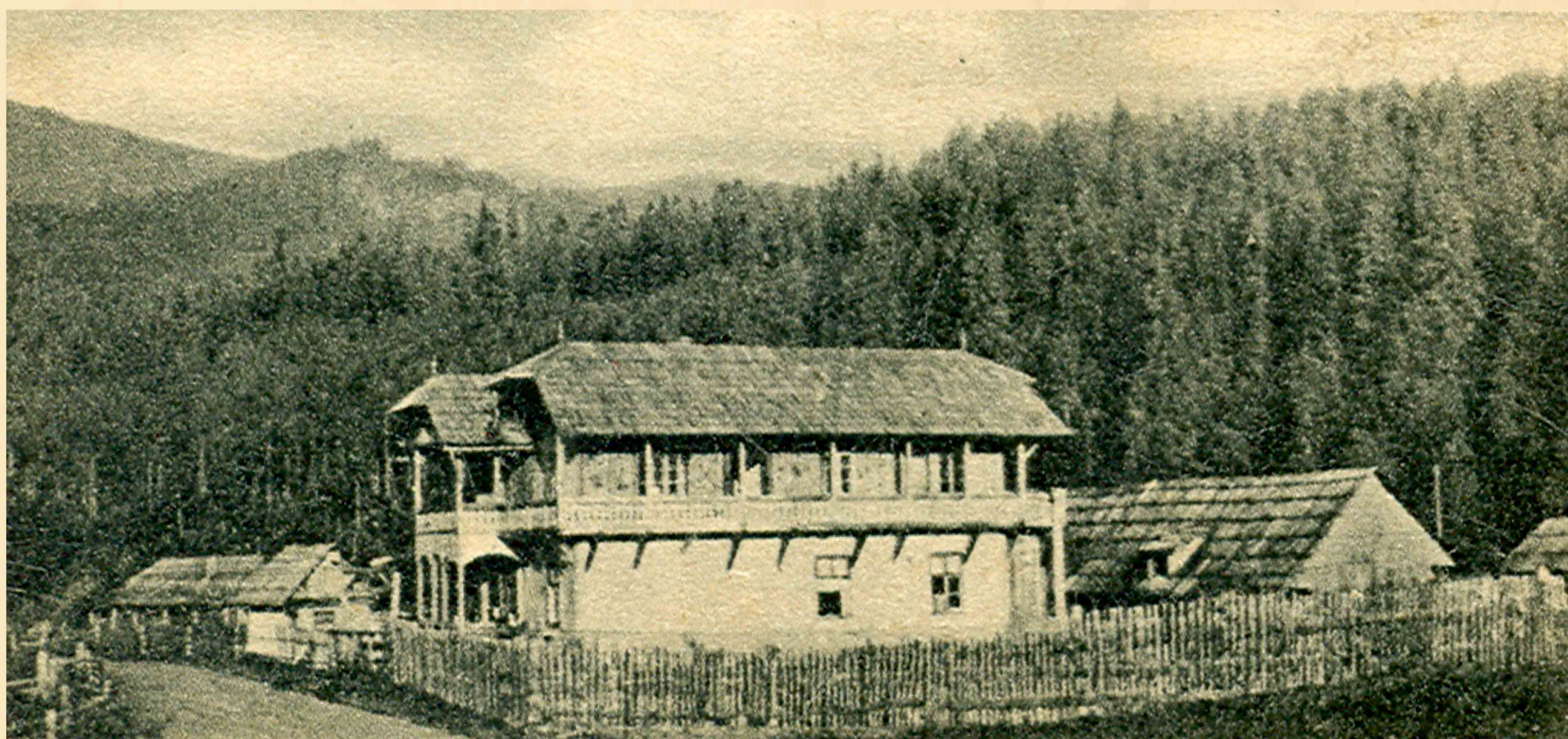
Turyści przy gospodzie I. L. Wundermanna w Rafajłowej, fot. NN, 1932 r.

Izak Leizoz Wundermann w swojej gospodzie, fot. NN, okres międzywojenny

Pierwsi turyści znajdowali kwatery w huculskich chatach i od conajmniej 1903 r. w gospodzie Izaaka Leizora Wundermanna, „legendowego” karczmarza w Rafajłowej.

W okresie międzywojennym Rafajłowa znalazła się w węzle nie tylko lokalnych szlaków turystycznych ale też na głównym szlaku karpackim imienia Marszałka Józefa Piłsudskiego. Przyczyniło się to u schyłku lat 30-tych do wzrostu ruchu turystycznego.

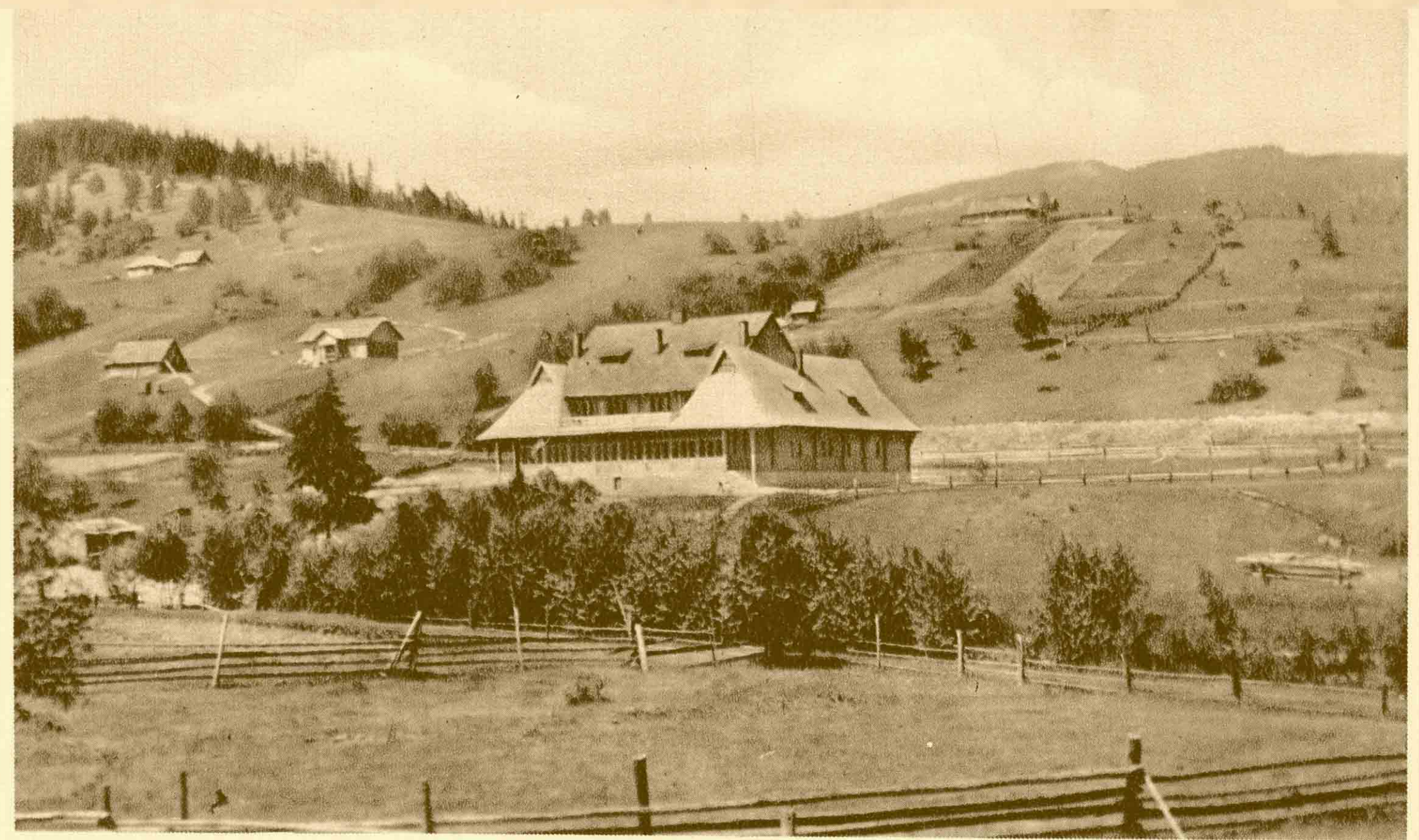

Gospoda Izaaka Leizosa Wundermanna. Karta pocztowa wydana nakładem I. L. Wundermanna w Rafajłowej, okres międzywojenny

Schronisko na Pantyrze (1225 m. n. p. m.)

Karta pocztowa wydana nakładem I. L. Wundermanna w Rafajłowej, okres międzywojenny

RAFAJŁOWA. 757 m. n. p. m. Pensjonat Grażda

Karta pocztowa wydana nakładem I. L. Wundermanna w Rafajłowej, okres międzywojenny

Wzmagający się ruch turystyczny, a także zainteresowanie terenami narciarskimi wokół Rafajłowej, spowodowały podjęcie decyzji o wzniesieniu tam „kultowego” obiektu turystycznego okresu międzywojennego - schroniska Warszawskiego Klubu Narciarskiego, znanego powszechnie jako WKN. Zbudowane w niespełna rok i udostępnione gościom zimą 1938 r. nosiło imię II Brygady Legionów Polskich.

W okresie międzywojennym powstały też schroniska oddalone od wsi, na Połoninie Pantyr i na Połoninie Steryszora (oba 1935 r.) oraz na Ruszczynie pod Sywulą (1938 r.). Natomiast w samej Rafajłowej tamtejszy nadleśniczy Roman Jurkiewicz wznosił okazały drewniany pensjonat „Grażda” wyposażony w sprzęty z drewna limbowego.

Schronisko Warszawskiego Klubu Narciarskiego w Rafajłowej. Fotowidokówka, fot. NN, przed 1939 r.

Wnętrze pensjonatu „Grażda” w stylu huculskim, fot. H. Poddebski, okres międzywojenny

Współczesny drogowy znak turystyczny na Wielkiej Bratkowskiej w Gorganach

W ciągu ostatnich lat ruch turystyczny w Rafajłowej i jej okolicach odradza się. Zjawisko to spowodowane jest szerszym zainteresowaniem na Ukrainie turystyką górską w Karpatach Wschodnich.

Gorgany coraz bardziej cywilizują się pod względem turystycznym. Powstają i są odtwarzane nowe, wyznaczone według europejskich standardów szlaki turystyczne.

Kwatery pensjonatowe we wsi (pensjonaty „Lubawa”, „Wodohraj” i „Biernat House”), przy skromnej infrastrukturze noclegowej w terenie, coraz lepiej spełniają swoją rolę.

Przewóz turystów „gruzowiskiem” w dolinie Rafajłowca w Gorganach

Pensjonat „Biernat House” w centrum Rafajłowej

Rafajłowa zimą – widok od strony schroniska WKN, fot. NN, okres międzywojenny

Na zimowym szlaku z Rafajłowej do Worochty, fot. NN, okres międzywojenny

Zimowy szlak doliną Doużyńca z Rafajłowej do Worochty, fot. NN, okres międzywojenny

Ugólny widok Rafajłowej. Wiosna od późnej jesieni 1914 r. stanowiła podstawę operacyjną II Brygady Legionów.

Jeden z patroli w czasie strzelania na strzelnicy w Worochcie w dniu 19 lutego b. r.

„Światowid”, R. XV, z 28.02.1938 r.

Upamiętnieniem czynu legionowego na Huculszczyźnie było zorganizowanie zimowego marszu „Huculskim Szlakiem II Brygady Legionów Polskich”. Ta narciarska patrolowa impreza, nawiązująca do rokrocznie organizowanego sierpniowego marszu „Pierwszej Kadrówki”, odbyła się po raz pierwszy w dniach 16-18 lutego 1934 r.

Marsz ten był organizowany aż do 1939 r., przy coraz większej jego popularności. Impreza, oprócz przywołania ważnych dla niepodległości Ojczyzny zdarzeń z okresu I wojny światowej miała również na celu budowanie etosu wspólnej z miejscową ludnością walki o niepodległość Polski.

Drużyny przygotowujące się do startu marszu narciarskiego "Huculskim Szlakiem II Brygady Legionów Polskich". Rafajłowa, 16 lutego 1934 r., fot. W. Pikiel, wyd. „Światowid”, R. XII, z 03.03.1934 r.

Most kratowy kolei wąskotorowej Nadwórna – Rafajłowa na Bystrzycy Nadwórniańskiej w Roztokach (za Pasieczną), fot. NN, stan przed 1914 r.

Most kratowy kolei wąskotorowej Nadwórna – Rafajłowa na Bystrzycy Nadwórniańskiej w Roztokach (za Pasieczną), stan obecny

D. Nadwórna - Rafajłowa,

wybudowana w latach 1901 do 1902 o szerokości toru 760 mm, pierwotnie około 60 kilometrów długa, biegła doliną Bystrzycy przez Pniów i Pasieczną do Zielonej. Tu w prawo odchodziła boczna gałąź kolei wzdłuż doliny potoku Chrepełów o długości 10 km, a w lewo dłuższa (15 km, budowana ok. 1926 r. ku kosztom ok. 600.000 fr. szwajcarskich) gałąź kolei poprowadzona doliną potoku Zielenica pod szczyt Doboszanka. Linia główna kolei (o całkowitej długości 33 km) biegła dalej przez Zieloną do osady leśnej Rafajłowa, gdzie rozwidlała się i wysoko w górach kończyła się ładowniami drewna Salatruk (odgałęzienie o długości 12 km) i Soloniec. Przed I wojną światową była to austriacka "Cesarsko-królewska Kolej Leśna" (kk Waldbahn), a więc kolej państwowa.

	1938	1939	km	kolejka leśna	1939	1938
	9.00	6.30	0	Nadwórna	↑ 14.30	16.30
	12.30	10.00	33	Rafajłowa	↓ 9.00	13.00
kurs. w dni robocze					kurs. w dni robocze	

Rozkład jazdy kolei wąskotorowej Nadwórna – Rafajłowa, w latach 1938 - 1939

Linia kolei wąskotorowej Nadwórna - Rafajłowa, o długości 32,9 km, oddana została do eksploatacji w 1900 r. Rozbudowywana była w kilku etapach, w postaci lokalnych przedłużeń (dolina Doużyńca, 1902-03 r. - 10,16 km) oraz odgałęzień (dolina Salatruka, 1911-13 r. - 9,5 km). Tory miały typowy dla tamtych terenów rozstaw 760 mm.

Na początku I wojny światowej kolej służyła także transportom wojskowym walczących oddziałów Legionów Polskich. Pod koniec lat 30-tych linia była wykorzystywana dla potrzeb wzmagającego się ruchu turystycznego.

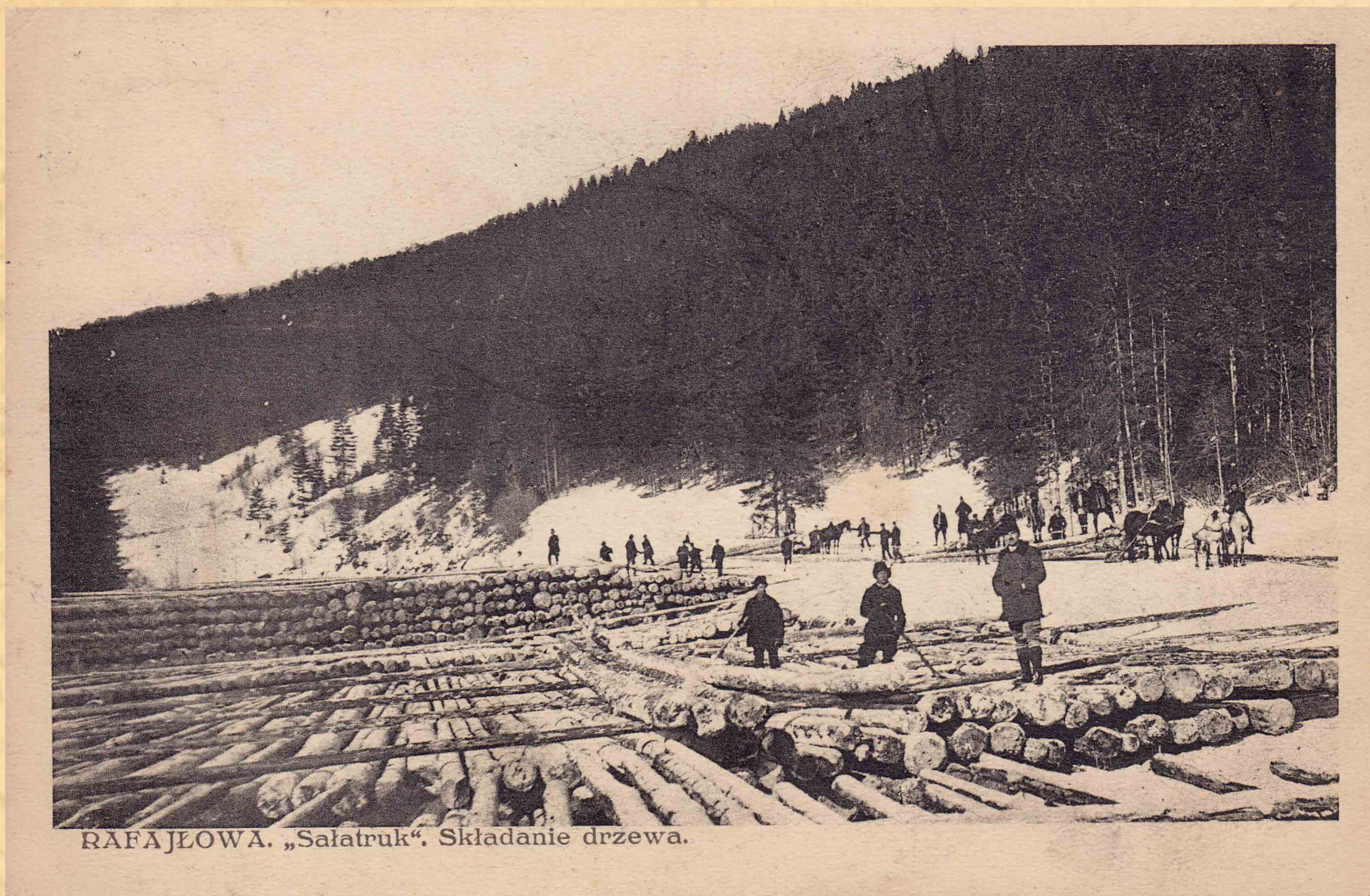

Drezyna motorowa kolei wąskotorowej w Rafajłowej, fot. NN, okres międzywojenny

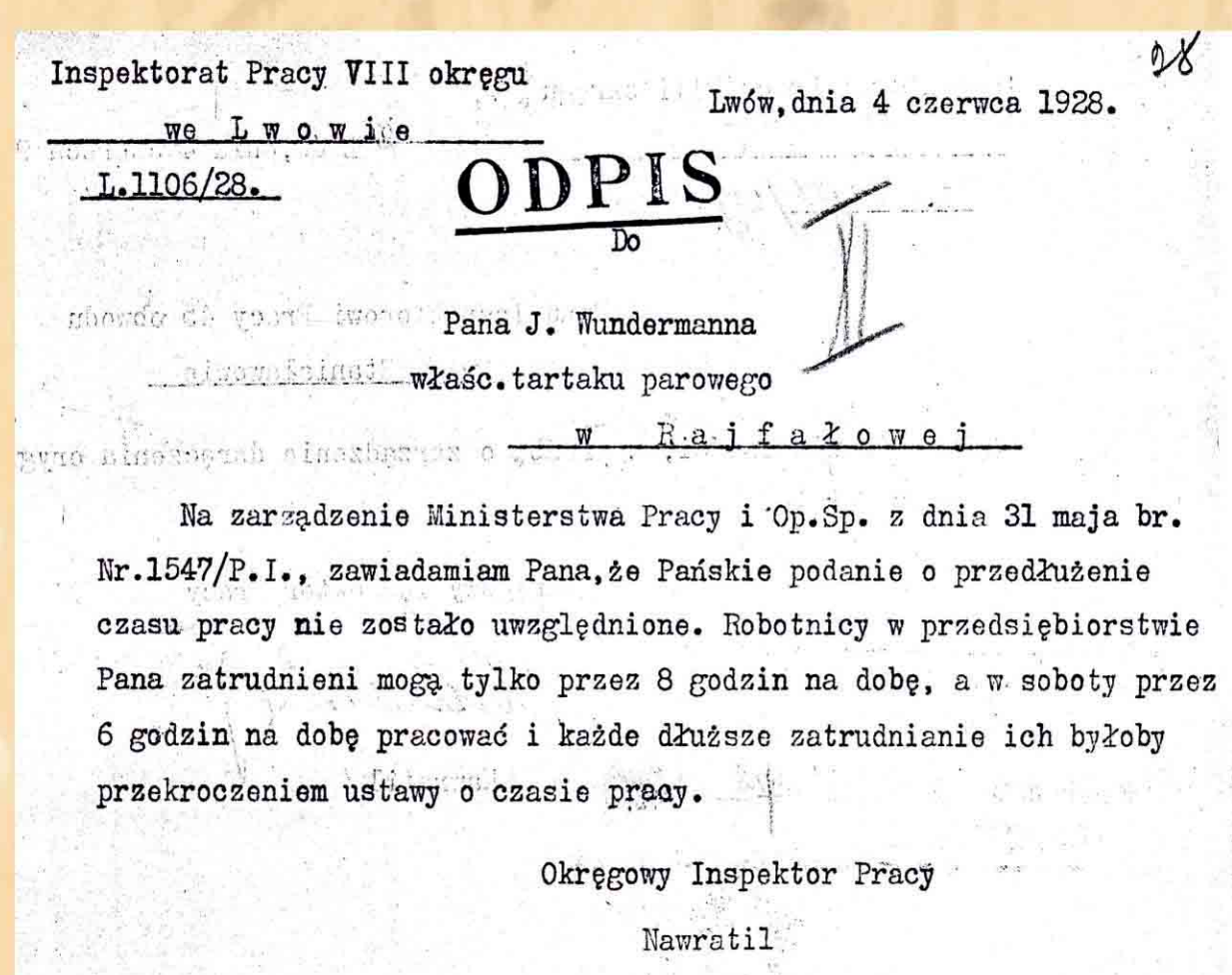
RAFAJŁOWA. Dworzec Kolei Leśnej

Karta pocztowa wydana nakładem I. L. Wundermanna w Rafajłowej, okres międzywojenny

RAFAJŁOWA. „Safatruk“. Składanie drzewa.

Karta pocztowa wydana nakładem A. Smereczuka w Rafajłowej, okres międzywojenny

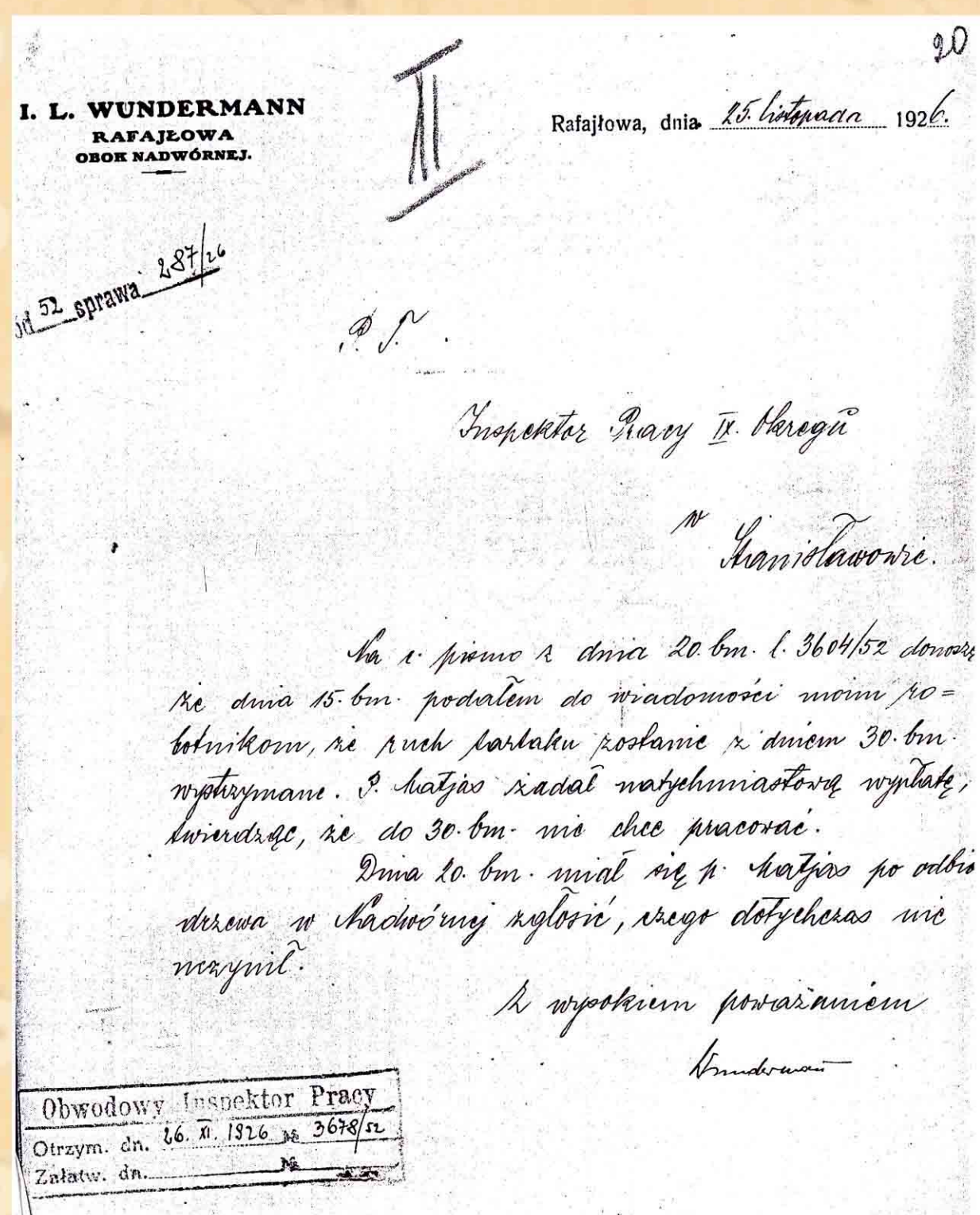

Pismo urzędowe do I. L. Wundermanna w sprawie działalności jego tartaku

RAFAJŁOWA. Zwózka drzewa do składu.

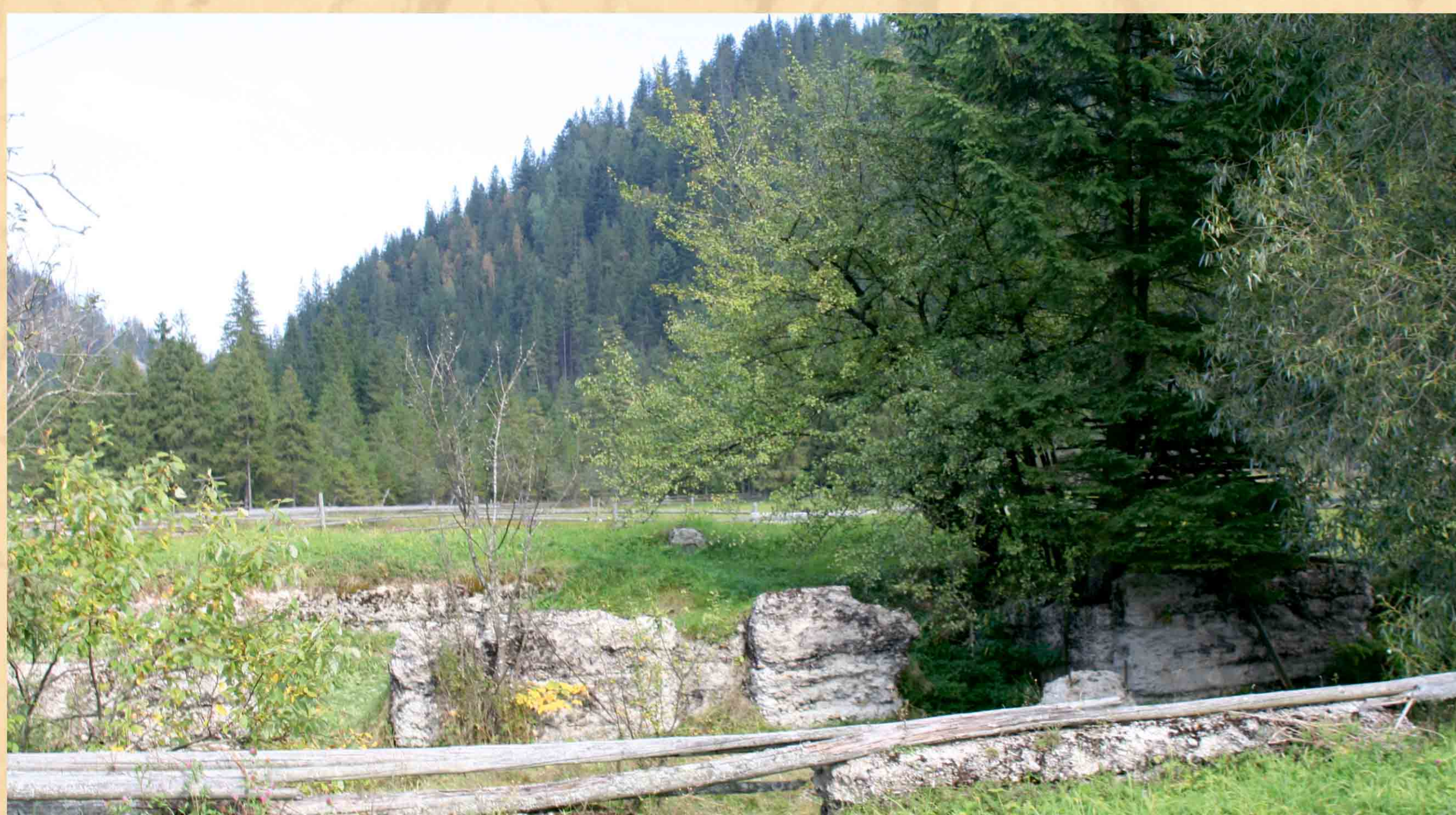
Karta pocztowa wydana nakładem A. Smereczuka w Rafajłowej, okres międzywojenny

Pismo I. L. Wundermanna, właściciela tartaku w Rafajłowej, w sprawach pracowniczych

Zdobyte środki finansowe i stabilizacja gospodarcza po zakończeniu I wojny światowej pozwoliły karczmarzowi Izaakowi Lejzorowi Wundermannowi rozszerzyć dotychczasową działalność turystyczno-handlową. W 1923 r. wybudował w przysiółku Pryłuki, nieopodal trasy kolei wąskotorowej, własny tartak.

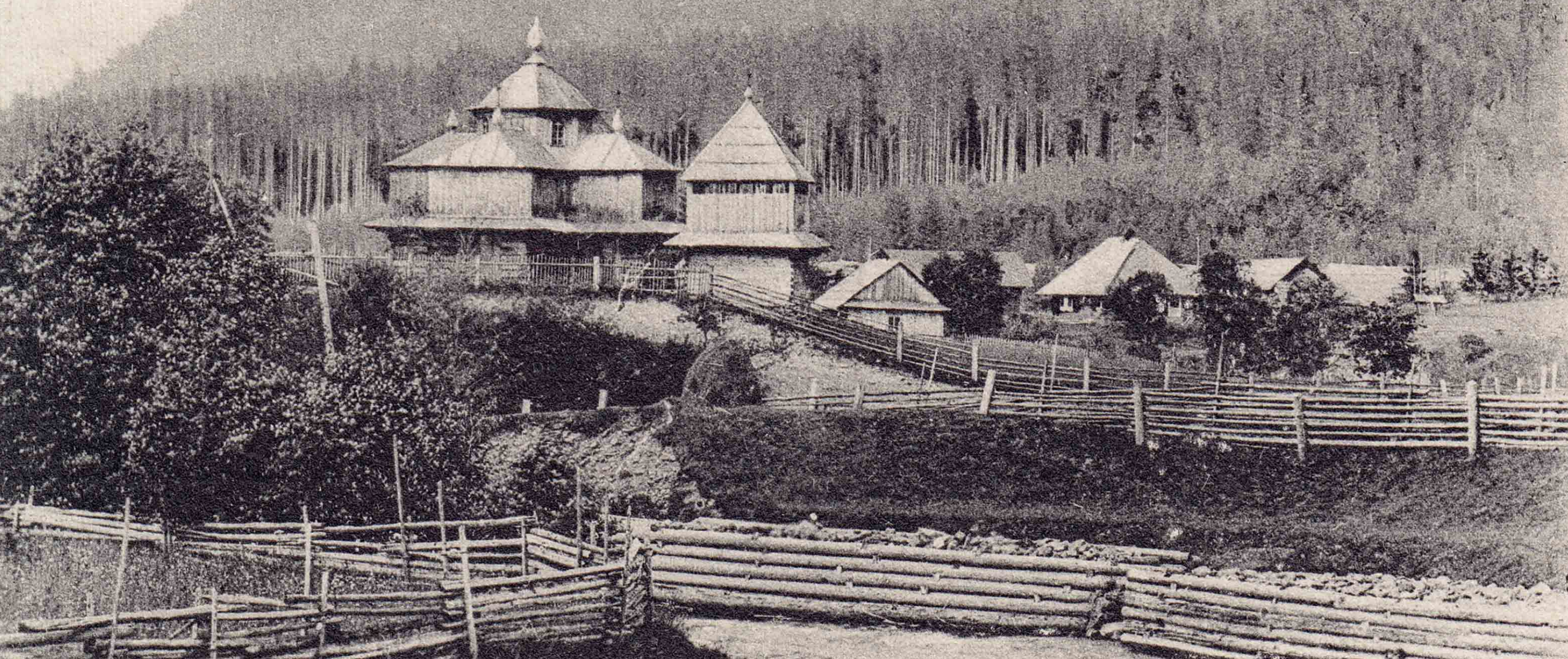
Był on wyposażony w jedną lokomobilę parową o mocy 30 KM. Zatrudniał 21 pracowników - Hucułów, Polaków i Żydów.

Pozostałości fundamentów tartaku należącego do I. L. Wundermanna w przysiółku Pryłuki w Rafajłowej, stan obecny

Do nabycia u: J. L. Wundermanna w Rafajłowej. Przetruk wzbroniony.

Rafajłowa. 29/6 906

Kaplica. — Georgskirche.

Діако́ні Фра́нці! Шану́ю вас!
Горю́ю за́ ду́ші на́ших ді́тиб-во́їва́ць
Куди́ від'ї́дете, де́сь по́гляньте!
На́ші на́йва́жливі́ші са́мосте
Гру́па Ма́рты́ры

Cerkiew greckokatolicka w Rafajłowej. Karta pocztowa wydana nakładem I. L. Wundermanna w Rafajłowej, przed 1904 r.

Rafajłowa była w większości zamieszkała przez ludność rusińską. Pierwsza drewniana cerkiew obrządku greckokatolickiego pw. św. Jerzego została zbudowana w 1897 r.

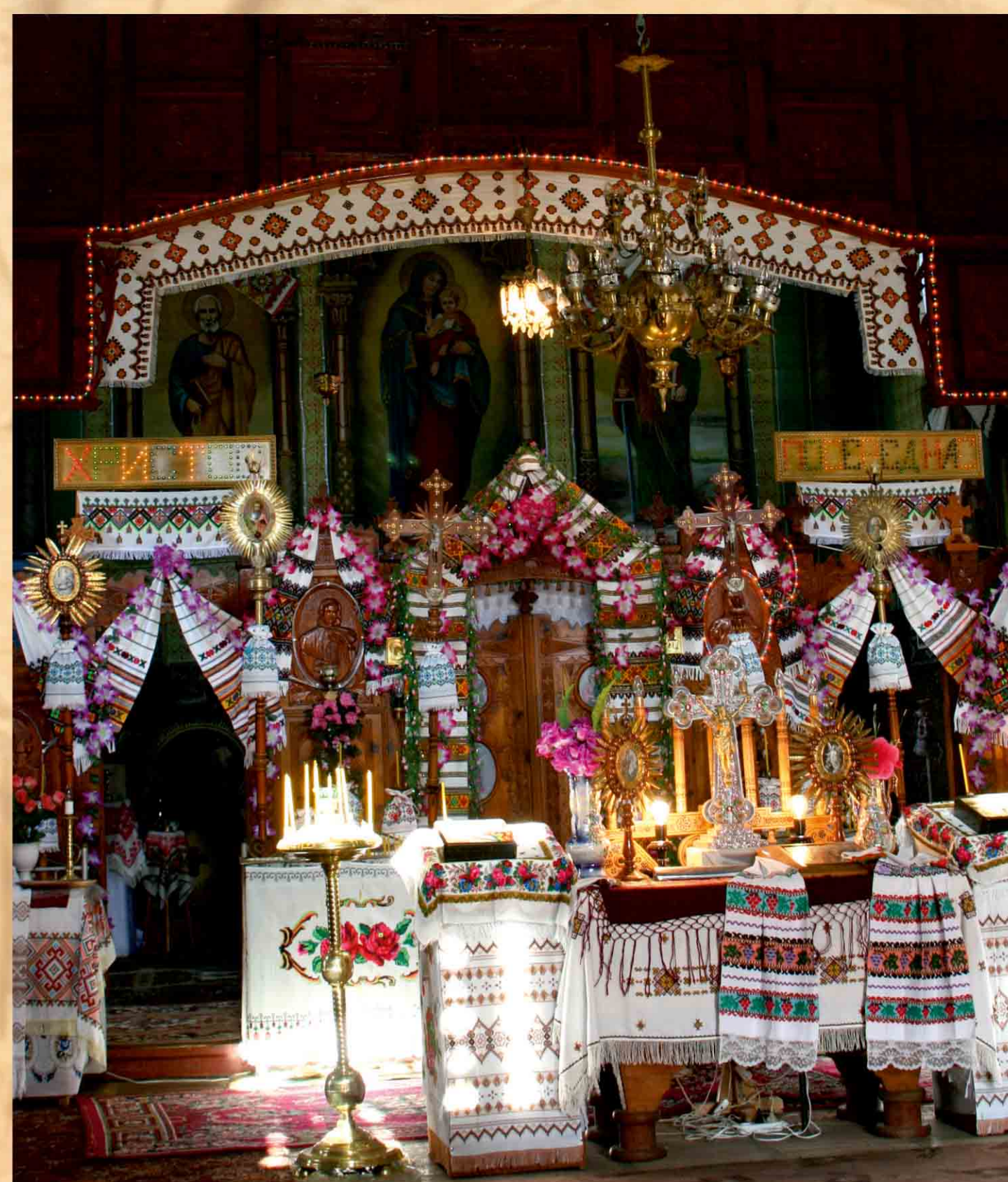
Cerkiew ta została spalona przez wojska węgierskie w 1915 r. Obecna świątynia, także drewniana, została wzniesiona w miejscu poprzedniej w latach 1923-24. Po II wojnie światowej rafajłowscy grekokatolicy zostali zmuszeni do zmiany wyznania na prawosławie.

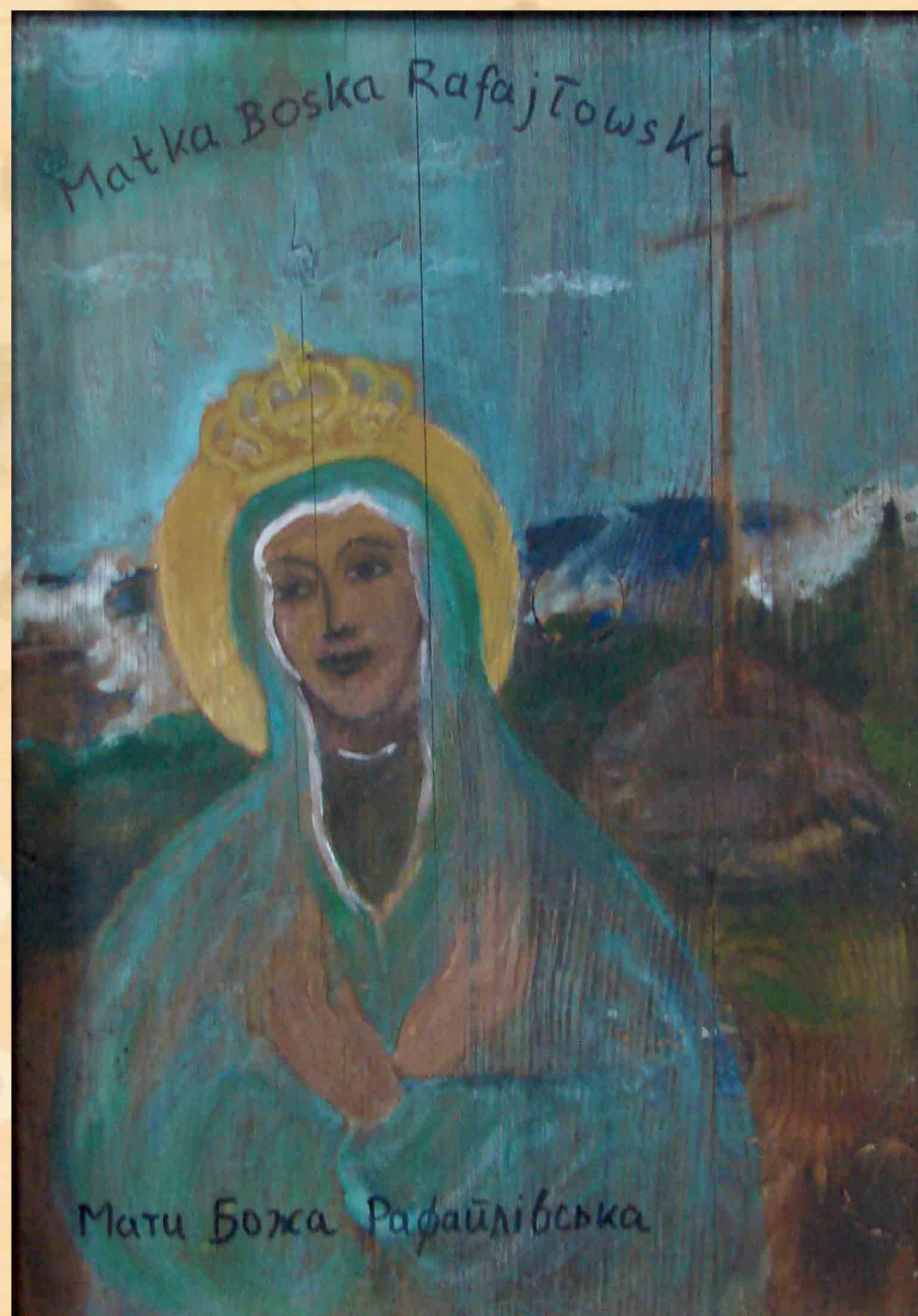
Cerkiew greckokatolicka z dzwonnica w Rafajłowej. Fotowidokówka, wyd. Książnica-Atlas, fot. T. Dohnalik, 1939 r.

Cerkiew prawosławna (patriarchatu kijowskiego) w Rafajłowej, stan obecny

Fragment ikonostasu cerkwi prawosławnej (patriarchatu kijowskiego) w Rafajłowej, stan obecny

Ikona Matki Boskiej Rafajłowskiej, подарowana cerkwi przez turystów z Polski w 2009 r.

Wnętrze kaplicy rzymskokatolickiej, fot. NN, okres międzywojenny

Dawna kaplica rzymskokatolicka w Rafajłowej (tzw. polski kościółek), obecnie cerkiew obrządku greckokatolickiego. Karta pocztowa wydana nakładem I. L. Wundrmanna w Rafajłowej, przed 1914 r.

W Rafajłowej mieszkali także liczni Polacy wyznania rzymskokatolickiego. Przed I wojną światową również Austriacy i Niemcy, zwykle później spolonizowani.

Do dziś zachowała się dawna kaplica rzymskokatolicka, wzniesiona w 1910 r. staraniem nadwórniańskiego proboszcza ks. Tomasza Trzebuni, poświęcona w 1911 r. przez bpa Władysława Bandurskiego. Nawiązywała swoim stylem do modnej wówczas w Galicji „tyrolszczyzny”.

Po 1945 r. jej budynek był wykorzystywany na sklep i restaurację. W wolnej Ukrainie dawna kaplica została przekazana wyznawcom obrządku greckokatolickiego. Towarzyszący jej cmentarz legionistów podlega sukcesywnej rewitalizacji.

Nabożeństwo w cerkwi greckokatolickiej w Rafajłowej z udziałem księży obrządków rzymskokatolickiego i greckokatolickiego

Dawna kaplica rzymskokatolicka w Rafajłowej. Współcześnie cerkiew greckokatolicka, stan obecny

Nabożeństwo w cerkwi greckokatolickiej w Rafajłowej

W latach międzywojennych szkoły, zwłaszcza szczebla gimnazjalnego, w ramach patriotycznego wychowania w tradycji czynu legionowego, organizowały w Rafajłowej obozy harcerskie.

Przebywająca na nich młodzież z odległych stron kraju nie tylko zapoznawała się z niedawną historią walk o wolność i niepodległy byt państwowy. Również miała ona integrować się z huculskim ludem, różniącym się mową, praktyką religijną i świadomością narodową od mieszkańców rdzennej Polski.

Od lewej – Leszek Talko i Daniel Edward Skłodowski w pocście sztandarowym szkoły, fot. NN, 1935 r.

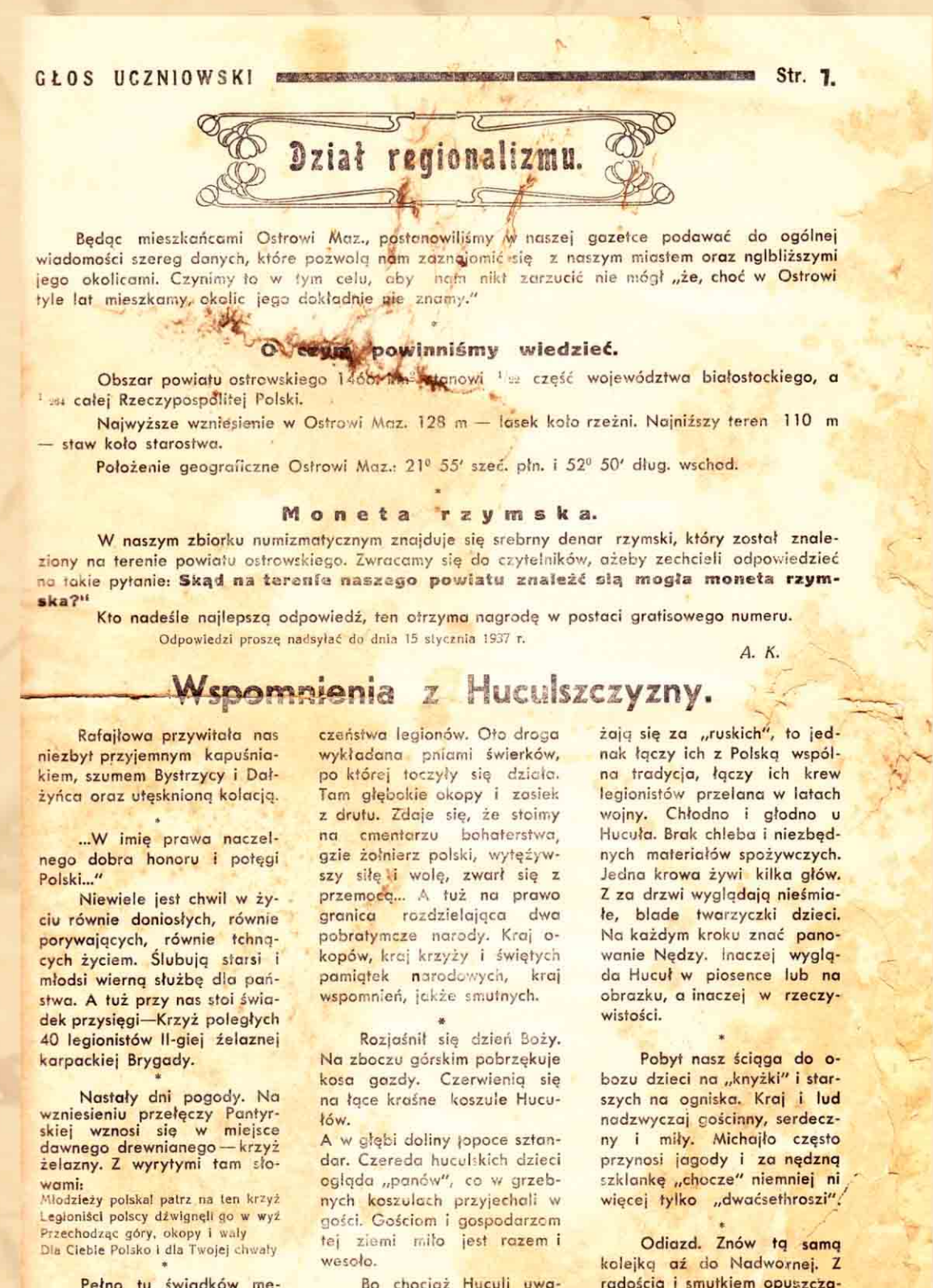
Uroczystość rocznicowa na cmentarzu legionistów w Rafajłowej, fot. NN, okres międzywojenny

Daniel Edward Skłodowski, fotografia z czasu pobytu w Rafajłowej, fot. NN, 1935 r.

"Wspomnienia z Huculszczyzny", autor Daniel Edward Skłodowski, 1936 r.

Rodzina Chrzanowskich w Rafajłowej. Od lewej: córki Krystyna i Anna i ich rodzice: Stefan i Maria, fot. S. Chrzanowski, 1943 r.

(Inż. St. Chrzanowski)

Krystyna Chrzanowska-Grzesińska, wraz z rodzicami przybyła do Rafajłowej tuż przed wybuchem II wojny światowej, by spędzić tam ponad czteroletni okres. Autorka przedstawiła opowieść opartą na swej pamięci i notatkach z dziennika swojego ojca, nadleśniczego.

To jedyna w swoim rodzaju kronika przeżyć codziennych związanych z fizycznym przetrwaniem, ale też czasami lat beztrudnych i radosnych, jakich doświadczyła w Rafajłowej.

Wspomnienia z Rafajłowej z lat 1939-1943

Krystyna Chrzanowska-Grzesińska,
Stefan Chrzanowski

Ojciec mój mgr inż. leśnictwa Stefan Chrzanowski (ur. 1 VIII 1901 r. w Łańcucie, zm. 25 XI 1972 r. we Wrocławiu) został w dniu 16 VI 1939 r. powołany przez Dyрекcję Lasów Państwowych we Lwowie na stanowisko nadleśniczego w Rafajłowej (powiat nadwórniański województwa stanisławowskiego). Przekazującym to stanowisko był inż. Roman Jurkiewicz, który po dwudziestu latach pracy przechodził na emeryturę.

W tym czasie przeprowadzone zostało odnowienie mieszkania w budynku będącym własnością Nadleśnictwa, a zwanego w czasie walk podczas 1. wojny światowej „Hallerówką”, jako że tam mieścił się sztab Józefa Hallera (późniejszego generała) i walczących Legionów. Rodzinę sprowadził ojciec do Rafajłowej z Turzy Wielkiej (okolice Stryja w województwie lwowskim, gdzie uprzednio także był nadleśniczym) pod koniec lipca 1939 r. Pan Jurkiewicz mieszkał już wtedy w swoim pensjonacie „Grażda”, który w Rafajłowej wybudował.

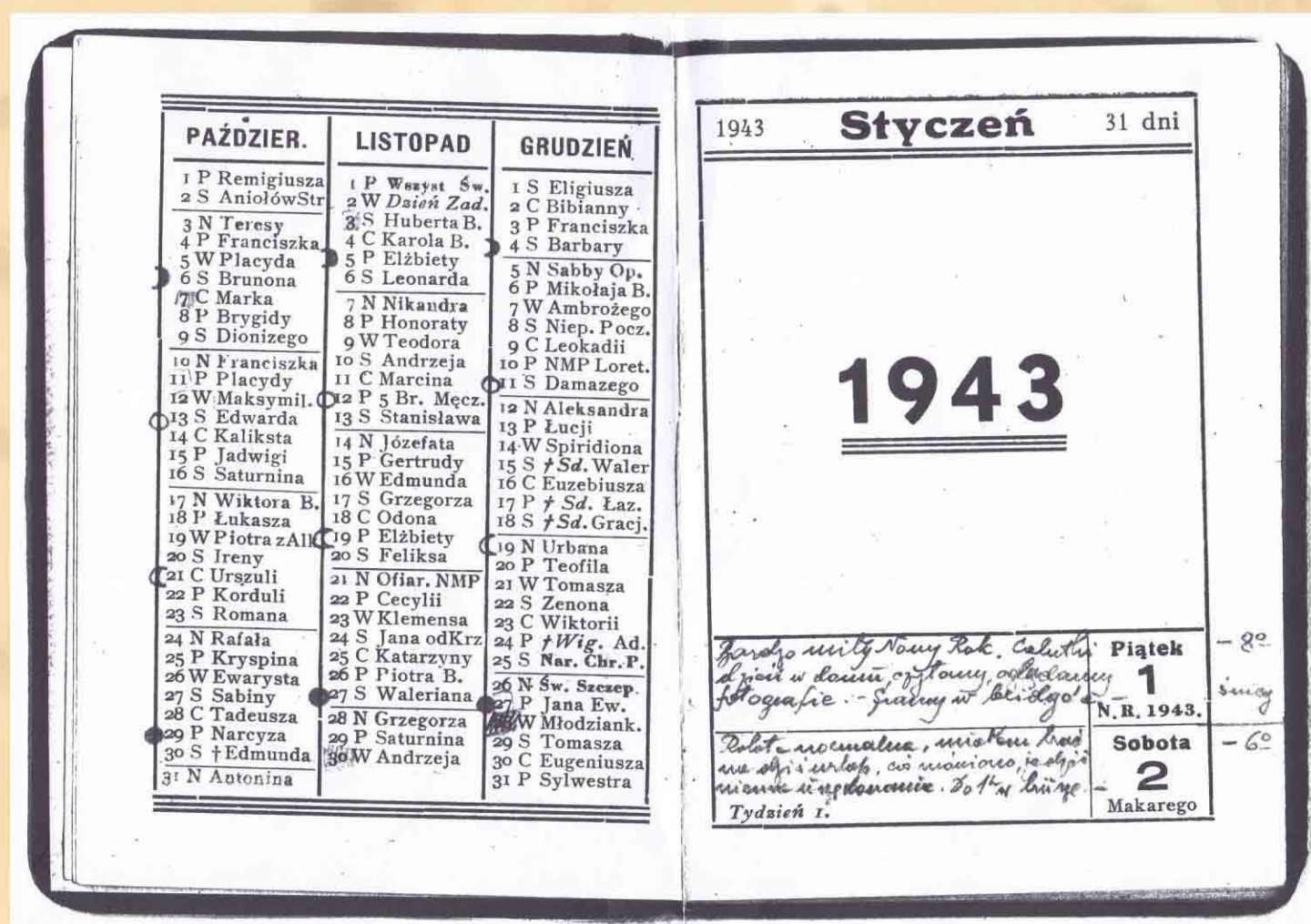
I tak rozpoczął się nowy okres naszego życia — i spełnione marzenie Ojca, ażeby znów w Karpaty wrócić. Zaplanowane już wcześniej stworzenie czegoś w rodzaju historyczno-krajobrazowego parku, obejmującego tereny walk z Rosjanami (Moskalamii) II Brygady Legionów zimą 1914-1915, zwanej później „Żelazną”, było jeszcze dodatkową zachętą do działania Ojca na tym obszarze.

W dużo lepszym stanie niż obecnie były wówczas na grzbietach gór i przełęczach ślady dawnych okopów, ziemianek, stanowisk artyleryjskich i zasieków z drutu kolczastego, nie mówiąc o czynnej do dziś „Drodze Legionów”. Wszystko to jednak było przysłonięte jakby mgłą — wizją grożącej wojny i jakąś ogromną niewiadomą.

Fragment wspomnień z Rafajłowej - BUNT MŁODYCH DUCHEM,
Nr 6 (88) 2015 r., nr 1 (89), 2 (90) i 3 (91) 2016 r.

Krystyna Chrzanowska-Grzesińska, Wrocław 2008 r.

Kalendarzyk z zapiskami Stefana Chrzanowskiego